

CO DĚLAT? JAK REAGOVAT? JAK POSTUPOVAT?

...když někdo blízký
věří dezinformacím, případně je šíří...

UPRAVENÉ VYDÁNÍ 2025

JSNS.CZ

1. Ujasněte si vlastní motivaci

Zamyslete se nad tím, z jakého důvodu chcete s dotyčným/dotyčnou mluvit. Máte o něj/ni obavu? Chcete ho/ji o něčem přesvědčit? Chcete ho/ji ochránit před vlivem někoho z blízkého okolí? Věříte, že může svoje názory změnit? Možná chcete „jen“ nahlas vyslovit, co si myslíte. Nedokážete mlčet a tvářit se, že se nic neděje.

Není chybou či Vaším selháním, když se do ničeho pouštět nebudete. Rozpadající se vztah je bolestná zkušenost, dochází k narušení i Vaší psychické pohody, vztahů v rodině nebo mezi přáteli.

2. Mějte pod kontrolou očekávání

Změnit něčí postoj či názor je dlouhodobý proces. Dejte si realistické cíle. Zvažte, čeho byste chtěli dosáhnout. Střízlivě vyhodnoťte situaci, nepropadejte panice. Zároveň je na místě si přiznat, že v některých případech či situacích je zbytečné se pouštět do diskuse, respektive zkoušet jakkoliv zasahovat.

3. Připravte se. Pokuste se najít odpovědi na následující otázky

- Proč dotyčný/dotyčná dezinformacím věří?
- Odkdy na dezinformace slyší?
- Odkud uvedené informace čerpá? Jakými kanály k němu proudí?
- S jakými emocemi je to spojené? (Může to být například nejistota, strach, pocit nedocenění, vztek, osamělost.)
- Není ve složitější životní situaci? Pokud myslíte, že ano, tak v jaké?
- Z jakých důvodů dezinformace šíří? Jaká je jeho/její motivace?
- Jaké riziko je spojené s jeho/jejími názory a postoji? Hrozí dotyčnému/dotyčné něco konkrétního?

Hledání odpovědí na uvedené otázky by mohlo přispět k tomu, že nebudete k dotyčnému/dotyčné přistupovat tak příkře, uvědomíte si kontext, důvody, motivaci jeho/jejích postojů a názorů.

4. Reagujte se zájmem a empatií

Vyjádřete zájem. Začněte citlivě, položte otázku. Zeptejte se na něco konkrétního. Nesmí to být ale otázka podobná následujícím:

- Proboha, jak můžeš něčemu takovému věřit?
- Jak můžeš být takhle hloupý/blbý/omezený?

Můžete se zeptat třeba na zdánlivou drobnost a tím otevřít diskusi.

5. Minimalizujte možnost okamžitého konfliktu

Je důležité otvírat téma citlivě, využít vhodné příležitosti. Svátečnější rodinná setkání (například vánoční oběd či večeře), ale i společná jídla po delší době, kdy jste se nesetkali, obecně vhodná nejsou.

Lepší je pobavit se mezi čtyřma očima než ve větší skupině lidí. Osobní setkání je také mnohem vhodnější než telefonický rozhovor či online komunikace.

6. Ptejte se, ptejte se...

Pokládejte další otázky. Ptejte se a otázkami diskusi posouvajte dál.

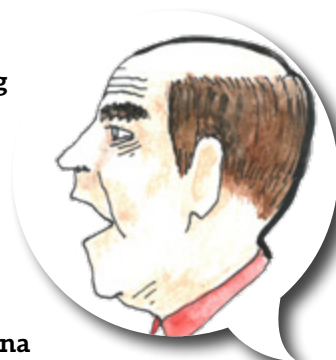
Ideální je, když si dotyčný sám/dotyčná sama uvědomí, že něco nesedí, nedává to smysl apod. (viz příklady dole).

7. Nesnažte se o okamžitou argumentační výhru

Pokud začnete snášet z Vašeho pohledu nezpochybnitelná fakta, dialog nebude vůbec fungovat.

První reakcí na dezinformaci by neměla být snaha o její okamžité vyvrácení za pomoci faktů a protiargumentů. Síla dezinformací není v předkládaných informacích, ale v emocích, které vyvolávají.

8. Pojmenujte, co vás spojuje

S Vaším blízkým Vás jistě mnohé spojuje. Připomínejte to, poukazujte na fakt, že chcete vlastně to samé.

Milujete své blízké a přejete si, aby byli šťastní. Chcete žít spokojený život, v bezpečných a důstojných podmínkách a bez větších obav z blízké i vzdálenější doby.

9. Vyvarujte se přímých odsudků

Nereagujte ukvapeně, vyhněte se emotivním příkrým soudům, hlídejte si tón hlasu i řeč těla.

Můžete si myslet své, ale neříkejte to nahlas. Nenechte se strhnout případnou provokací. Nevysmívejte se dotyčnému/dotyčné. Neútočte na základní hodnoty, kterým věří, jeho/její světonázor a víru.

10. Včas skončete

Nesnažte se vše vyřešit během jednoho rozhovoru či setkání. Je v podstatě nemožné rychle změnit něčí postoj a názor, který se navíc váže k určitým emocím. Můžete se domluvit, že se k tématu znovu vrátíte, slíbit si, že se detailněji podíváte na to, co zaznělo.

Také platí, že už jen zaseté semínko nejistoty, resp. drobné otupení extrémního pohledu je dobrý výsledek.

11. Dohledávejte si informace

Najděte si informace k tomu, co během rozhovoru zaznělo, zorientujte se v tématu. Ne proto, abyste příště zahájili nebo zahltili rozhovor argumenty a fakty, ale abyste znali kontext. Pomůže vám to klást otázky a reagovat v průběhu dalšího setkání.

Rozmyslete si, jak budete dál postupovat, zejména jaké budete klást otázky.

12. Poukažte na možnost změnit názor

Ve vhodných chvílích taktně připomínejte, že není nic špatného na tom, když někdo změní názor. Mějte na mysli, že takovou změnu ale dotyčný/dotyčná nesmí cítit jako porážku.

Uveďte příklad, kdy někdo změnil názor. Ideálně někdo, koho oba znáte. Případně nějaká veřejně známá osobnost (viz příklady). U ní je třeba zohlednit, jak ji dotyčný/dotyčná vnímá, jestli pro něj/ní představuje autoritu.

Co je dezinformace?

Dezinformace je fakta nezohledňující, prokazatelně falešná, nepravdivá, zavádějící nebo extrémně manipulativní informace. Vzniká, prezentuje se a šíří za účelem určitého prospěchu, úmyslného matení nebo podvádění veřejnosti a může působit škody. Mezi veřejné škody patří ohrožení demokratických politických a rozhodovacích procesů a veřejných statků, např. ochrany zdraví, životního prostředí nebo bezpečnosti. Jednotlivým občanům mohou být způsobeny například škody na zdraví nebo majetku.

Dezinformace jsou vytvořeny a šířeny úmyslně a vědomě, s cílem ovlivnit názory či rozhodování těch, kteří je přijímají. Tím se odlišují od misinformací, což jsou nepřesné a matoucí informace, které nevznikly primárně se záměrem lživě informovat.

Příklad 1

Východisko:

V České republice je potlačována svoboda slova. Lidé, kteří nesouhlasí s mainstreamovými názory a snaží se šířit zatajovanou pravdu, jsou perzekvováni.

Sekvence otázek a reakcí:

- Chápu správně, že je v ČR trestané, pokud někdo vyjádří svůj názor?
- Znáš nějaký konkrétní příklad?
- Jaký je tvůj názor na svobodu slova? Co pro tebe přesně znamená?
- Víš, jakým způsobem funguje cenzura v zemích s autoritářskými režimy?
- Myslíš, že podobná cenzura funguje i u nás?
- Je v pořádku šířit lživé informace nebo nenávistné projevy?
- Je podle tebe rozdíl mezi šířením takových projevů online nebo offline?

Příklad 2

Východisko:

Média jsou prolhaná, všichni novináři lžou. Zprávám z Ukrajiny nelze věřit.

Sekvence otázek a reakcí:

- V tomhle se trochu ztrácím. Říkáš, že nevěříš médiím, že novináři lžou?
- Přitom ale novináři jezdí do míst, kde se něco děje, kde se bojuje, kde je válka. Třeba teď během války na Ukrajině. Je to tak?
- Může se stát, že novinář přijde o život?
- Tohle mi opravdu nedává smysl. Když média stejně lžou, proč tam tedy ten novinář jede, když ho můžou zabít?
- To znamená, že riskuje život, přestože ví, že stejně nemá cenu, aby se snažil popsat, co vidí?

Příklad 3

Východisko:

Klimatická krize neexistuje. Je to politicky motivovaná panika.

Sekvence otázek a reakcí:

- Proč si to myslíš? Četla jsi na toto téma nějaký článek? Nebo o něm mluvili v televizi?
- Kdo přesně lže o existenci klimatické krize a proč?
- Na existenci klimatické krize se shodly tisíce expertů z celého světa. Chápu správně, že všichni lžou? Proč by to dělali? Co by z toho měli?
- Existují empirické důkazy klimatických změn, jako například zvyšování průměrné teploty, tání ledovců či okyselování oceánů atd. To je podle tebe také vymyšlené? Kým?

Příklad 4

Východisko:

EU je nedemokratická organizace, která se snaží prostřednictvím nelegálních migrantů nahradit rodilé Evropany.

Sekvence otázek a reakcí:

- Rozumím tomu správně, že se zaměstnanci evropských institucí spojili, aby mohli nahrazovat rodilé Evropany nelegálními migranty?
- Proč myslíš, že by to dělali?
- Kdo přesně by za to měl být v rámci EU zodpovědný?
- Z čeho konkrétně máš strach?
- Cítíš se ty konkrétně v tuto chvíli nějak ohrožován/a migranty?

Změna názoru

Miloš Zeman

<https://tn.nova.cz/zpravodajstvi/clanek/455671-prezident-zeman-mimoradne-promluvi-rusko-rozpoutalo-valku-v-evrope>

Miloš Zeman

<https://www.novinky.cz/clanek/domaci-jedenact-obratu-milose-zemana-aneb-jen-idiot-nemeni-nazory-40305598>

Miroslav Etzler

<https://www.blesk.cz/clanek/radce-zdravi-a-zivotni-styl-zdravi/696844/neockovany-etzler-56-si-sype-popel-na-hlavu-psycholog-ho-za-kajicnou-zpravu-chvali.html>

Tento materiál připravil Jeden svět na školách,
vzdělávací program společnosti Člověk v tísni, v roce 2025.

Autor: Karel Strachota

Ilustrace: Jana Zbyňková

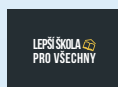
Na přípravě se dále podíleli:

Pavčina Kellarová, Michaela Doležalová, Sára Bezvodová, Alena Chodounská

Grafická úprava a sazba: Mowshe >o<

ISBN tištěná verze: 978-80-7591-111-7

ISBN elektronická verze: 978-80-7591-112-4

Libor Winkler

**Safer
Internet
Centrum** | Česká
republika

Fortemix

Hana Dvořáková

Pavel Baudiš

Ondřej Fryc

PALE FIRE

LIVESPORT

Martin Hájek

